

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор _____ **проф. Б. Б. Буяк**
4 березня 2020 р.

ПРОГРАМА

вступних випробувань до аспірантури
для здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 013 Початкова освіта

Тернопіль-2020

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 та Наказу Міністерства освіти і науки України «Умови прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2020 році» від 11 жовтня 2019 року № 1285, «Правил прийому до аспірантури та докторантури Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка н 2020 рік» (http://tnpu.edu.ua/abiturient/pdf/2020/dodatok_10_do_pravyl_pryjomu.pdf).

Програма з дисципліни «Початкова освіта» є базовою з підготовки фахівців третього освітньо-наукового рівня спеціальності 013 Початкова освіта.

Програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 6 від 9 січня 2020 р.).

Метою вивчення програми є формування знань про основні концепції, парадигми, принципи, методики, технології початкової освіти і на їх основі формування здатності до створення освітньо-розвивального полісуб'єктного здоров'язбережувального середовища, реалізації змісту, форм, методів та технологій освітнього процесу школи першого ступеня відповідно до Державного стандарту початкової освіти.

Під час вивчення дисципліни значна увага приділяється оволодінню категоріально-понятійним апаратом та термінологією, необхідними для глибокого розуміння теоретико-методичних засад розвитку початкової освіти; аналізу нормативної бази функціонування початкових шкіл.

Під час підготовки до екзамену вступник повинен

знати: основні принципи, парадигми, концепції загальної середньої та початкової освіти; її методологічну основу;

вимоги до змісту початкової освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти, Типових освітніх програм для початкової школи;

особливості освітнього процесу у малокомплектній школі сільської місцевості;

ключові компетентності та наскрізні вміння учнів молодшого шкільного віку;

форми організації навчання у початковій школі;

методи, технології початкової освіти та їх класифікації;

особливості виховання дітей з особливими освітніми потребами у початковій школі;

вміти: здійснювати цілетворення відповідно до змісту й форм початкової освіти;

реалізовувати діагностику освітніх досягнень учнів;

створювати здоров'язбережувальне середовище у початковій школі;

використовувати інноваційні методи й технології початкової освіти;

втілювати педагогіку партнерства з участю учнів, вчителів, батьків, суспільних інституцій;

застосовувати методи досліджень як засоби вивчення ефективності освітнього процесу у початковій школі.

формувати в учнів ключові компетентності для життя, зокрема вміння вчитися у початковій школі, наскрізні вміння та вибудовувати стратегії власного саморозвитку й самовдосконалення.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ДИДАКТИКА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

1. Дидактика як галузь педагогіки. Дидактика початкової освіти в системі дидактичних наук. Становлення дидактики як науки. Завдання дидактики початкової освіти. Методологічна основа дидактики початкової освіти. Основні проблеми дидактики початкової освіти. Принципи навчання у початковій школі, їх характеристика.

2. Сутність освітнього процесу. Цілі початкової освіти. Структура освітнього процесу. Чинники і умови ефективності освітнього процесу. Правила навчання. Принципи формування змісту початкової освіти. Етапи освітнього процесу.

3. Зміст початкової освіти. Реформування змісту початкової освіти у контексті Державного стандарту початкової освіти. Основні документи, що відображають зміст освіти у початковій школі. Відображення змісту освіти у Типових освітніх програмах для початкової школи. Характеристика навчальних планів і програм для початкової школи. Результати освіти. Ключові компетентності та наскрізні вміння. Формування вміння вчитися як ключової компетентності у початковій школі. Характеристика підручників. Вимоги до підручників для початкової школи.

4. Вікова характеристика готовності дітей до шкільного навчання. Вікові особливості учнів молодшого шкільного віку та їх урахування в освітньому процесі у початковій школі. Рушійні сили розвитку дитини. Мотивація учіння.

5. Парадигми початкової освіти. Характеристика основних освітніх парадигм початкової освіти. Особистісно-зорієнтована парадигма початкової освіти.

6. Форми організації навчання у початковій школі. Історія розвитку організаційних форм навчання. Урок як основна форма навчання. Теоретичні основи типології уроку. Методичне забезпечення уроку. Багатоваріативність структури уроків. Дидактичні особливості уроків на адаптаційно-ігровому етапі початкової освіти. Інтегровані уроки. Підготовка до уроку у початковій школі. Експедиція як форма освітнього процесу.

7. Освітній процес у сільській початковій школі. Особливості освіти в малокомплектній школі. Специфіка проведення уроків. Варіанти структури уроків.

8. Методи навчання як компонент дидактичної структури у початковій школі. Сутність і функції методів навчання. Класифікації методів навчання. Самостійна робота як метод навчання. Особливості вибору методів навчання.

9. Технологізація освітнього процесу як дидактична проблема. Поняття освітньої (педагогічної) технології. Критерії освітньої технології. Інтерактивні технології. Ігрові технології. Технологія проблемного навчання. Проектна технологія. Технологія формування критичного мислення.

10. Контроль та оцінювання результатів освіти. Функції контролю. Види контролю. Особливості контролю знань на адаптаційно-ігровому етапі початкової школи. Критерії оцінювання. Вимоги до оцінювання.

11. Початкова освіта в зарубіжних країнах. Актуальні проблеми розвитку початкової освіти в Європейських країнах, США та Канаді. Структура початкової освіти. Особливості змісту, форм, методів освітнього процесу.

12. Інклюзивна освіта у початковій школі. Суть та завдання інклюзивного навчання учнів початкової школи. Особливості змісту, методів і форм інклюзивної освіти. Створення інклюзивного середовища в початковій школі.

ТЕОРІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ

1. Виховання у початковій школі. Основні підходи до виховання у початковій школі. Сучасні концепції виховання. Принципи виховання. Закономірності виховання. Гуманізація освітнього процесу. Сутність та структура виховного процесу. Характеристика процесу виховання. Самовиховання, перевиховання школярів. Цілеутворення у вихованні.

2. Вплив колективу на формування особистості. Сутність, основні ознаки та етапи розвитку дитячого колективу. Структура колективу. Збагачення досвіду моральних відносин в учнівському колективі. Формування гармонійних відносин особистості і колективу. Педагогічне керівництво дитячим колективом.

3. Методи виховання у початковій школі. Метод, прийом, засіб виховання. Класифікація методів виховання. Умови, що визначають вибір методів виховання учнів початкової школи. Характеристика методів виховання у початковій школі. Нетрадиційні методи виховання.

4. Національне виховання як фактор цілісного формування особистості молодшого школяра. Суть, особливості національного виховання.

Основні напрями національного виховання у початковій школі, їх характеристика та взаємозв'язок. Основні шляхи реалізації національного виховання у новій українській школі.

5. Педагогіка партнерства у закладах початкової освіти. Просвітництво батьків молодших школярів. Роль сімейного виховання у формуванні особистості учня початкової школи. Форми партнерства вчителя початкової школи й родини. Види і методи роботи з батьками. Методика вивчення сімей класу.

6. Система та форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи з учнями початкових класів. Специфіка позакласної та позашкільної роботи з молодшими школярами. Форми організації позакласної та позашкільної виховної роботи для учнів початкової школи та особливості педагогічного керівництва.

7. Технологія забезпечення методики виховної роботи. Професіограма та циклограма діяльності вчителя початкової школи. Виховні справи (виховні заходи) як основна форма організації виховної роботи з молодшими школярами. Технологія проведення колективних творчих справ. Методика підготовки та проведення години спілкування. Особливості проведення класних зборів у початковій школі.

8. Педагогічний процес як система та його дослідження. Специфіка та взаємозв'язок навчання та виховання як цілісного педагогічного процесу. Види та методи педагогічних досліджень. Організація педагогічного дослідження, його етапи і логіка.

Екзаменаційні запитання

- Дидактика як галузь педагогіки. Дидактика початкової освіти в системі дидактичних наук.
- Методологічна основа дидактики початкової освіти.
- Основні проблеми дидактики початкової освіти.
- Вікові особливості учнів молодшого шкільного віку та їх урахування в освітньому процесі у початковій школі.
- Основні ланки процесу пізнання та їх взаємозв'язок.
- Принципи навчання у початковій школі. Їх характеристика.
- Характеристика змісту початкової освіти.

- Основні документи, що відображають зміст освіти у початковій школі.
- Ключові компетентності учнів у початковій школі.
- Наскрізні уміння учнів молодшого шкільного віку.
- Формування вміння вчитися в початковій школі як ключової компетентності.
- Методи навчання як компонент дидактичної структури у початковій школі.
- Класифікація методів навчання.
- Форми організації навчання у початковій школі. Їх характеристика.
- Теоретичні основи типології уроку. Дидактична характеристика типів уроку в початковій школі.
- Технологізація освітнього процесу як дидактична проблема.
- Технології початкової освіти. Технологія проблемного навчання.
- Технології початкової освіти. Ігрові технології.
- Технології початкової освіти. Проектна технологія.
- Технології початкової освіти. Технологія формування критичного мислення.
- Здоров'язберезувальні технології у початковій школі.
- Медіаосвітні технології у початковій школі.
- Організація навчання у малокомплектній школі.
- Методи дидактичних досліджень як засоби вивчення ефективності освітнього процесу у початковій школі.
- Оцінювання учнів у початковій школі.
- Основні підходи до виховання у початковій школі.
- Принципи виховання.
- Класифікація методів виховання.
- Роль дитячого колективу у вихованні учнів молодшого шкільного віку.
- Виховні системи початкової освіти.
- Виховання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній початковій школі.

- Профілактика девіантної поведінки у початковій школі.
- Партнерство учнів, батьків та вчителів у вирішенні завдань початкової освіти.
- Початкова освіта у європейських країнах. Структура, форми й методи освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

- Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Дрогобич : Вид-во «Коло», 2006. 604 с.
- Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
- Цьось А. В., Дубогай О. Д. Навчання в русі. Здоров'язбережувальні педагогічні технології для дошкільнят та учнів. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 324 с.
- Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь, 2015. 160 с.
- Коваль Л. В. Актуальні проблеми початкового навчання : дидактико-методичний аспект : навч.-метод. посіб. Бердянськ : Вид-во Ткачук О. В., 2015. 224 с.
- Кодлюк Я.П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.
- Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://mon.gov.ua/Новини202016/12/05/konczepczyia.pdf>
- Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
- Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2006. 544 с.
- Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В, Ганик О. В., Голошапова В. В, Дегтярьова Г. А, Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкребець О. О, Янкович О. І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018 234 с. URL: http://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf
- Онишків З. М. Організація навчально-виховного процесу в сільській початковій школі. 2-ге вид. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 224 с.
- Осадченко Т. Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи : практичний poradnik. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 234с.

- Порошенко О. М. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. К. : ТОВ «Агентство Україна», 2019. 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
- Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладів середньої загальної освіти». URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/Професійний-стандарт-Вчитель-початкових-класів-закладу-загальної-середньої-освіти.pdf>
- Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>
- Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
- Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ : Генеза, 2002. 368 с.
- Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання. 2-ге видання, переробл. К.: Богданова А.М., 2009. 226 с.
- Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навчальний посібник : Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне : Овід, 2012. 352 с.
- Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. К. : Академвидав, 2011. 238 с.
- Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.
- Ярошук Л. Г. Методика виховної роботи: навч. посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2012. 320 с.